

*Автор: Пономаренко Н.М.,
вчитель української мови та літератури
Костянтинівської ЗОШ І-ІІ ст., Сарненського району*

Тема: Позакласне читання. Дивовижний світ природи у творах Євгена Шморгуна.

Ім'я уроку: Природа – наш дім.

Мета: розширити знання учнів про творчість сучасних українських авторів; ознайомити учнів із змістом оповідань Євгена Шморгуна; розвивати увагу, спостережливість, уміння творчо мислити, висловлювати свої думки; виховувати любов до природи.

Цілі.

Учні знатимуть:

- основні відомості про Євгена Шморгуна;
- зміст творів;
- тему й основну думку творів;
- особливості виразного читання прозових творів.

Учні вмітимуть:

- розповісти про письменника;
- виразно читати твори;
- працювати у групах;
- висловлювати власну думку з приводу прочитаного.

Тип уроку: урок позакласного читання.

Обладнання: портрет письменника, ілюстрації до твору, мультимедійні презентації «Євген Шморгун. Літературний портрет», «Природа та людина».

Методи, прийоми, форми роботи: асоціативний ряд, бесіда, «Незакінчене речення», робота в групах, «Мікрофон-2», вільне письмо, випереджувальні завдання.

Випереджувальні завдання:

1. Група «Біографи»: підготувати повідомлення про життєвий і творчий шлях Євгена Шморгуна.
2. Група «Біологи-1»: підготувати повідомлення про рослину *дивосил*.
3. Група «Біологи-2»: підготувати повідомлення про рослину *зозулині черевички*.
4. Група «Ілюстратори»: намалювати ілюстрації до оповідань Євгена Шморгуна.
5. Для всіх учнів:
 - а) прочитати оповідання Євгена Шморгуна «Рослина дивовижної сили», «Зозулині черевички»;
 - б) самостійно дібрати ім'я уроку.

Епіграф: О скільки у природи немудро-мудрих літер!
О скільки у людини невміння прочитати ...
П.Тичина

Перебіг уроку

I. Мотиваційний етап

1. З'ясування емоційної готовності.

Слово вчителя

Доброго дня! Діти, який настрій ви взяли сьогодні на урок? Подивіться один на одного й усміхніться. Подумки скажіть добрі слова одне одному. А я бажаю вам успіху на сьогоднішньому уроці.

2. Актуалізація суб'єктного досвіду.

- а) створення асоціативного ряду до слова *природа*;
- б) перегляд презентації «Природа та людина»;
- в) бесіда:

- Які почуття охоплюють вас після перегляду цієї презентації? Що ви відчували, переглянувши її?
- Що здивувало?
- Над чим замислилися?
- Як ви думаєте, чому ми почали урок з перегляду цієї презентації?

II. Цілевизначення і планування

1. Повідомлення теми, імені, епіграфу уроку.

На домашнє завдання було самостійно дібрати ім'я уроку. Я пропоную таке ім'я сьогоднішньому уроку: «Природа – наш дім». Ви погоджуєтесь зі мною? А які імена дібрали ви? Прокоментуйте свій вибір.

2. Визначення очікуваних результатів за допомогою прийома «Незакінчене речення»

- Від цього уроку я очікую ...
 - На уроці я сподіваюся ...
 - Перед цим уроком я хвилююся, оскільки ...
3. Колективне планування діяльності на уроці:
- Що і як ми будемо робити на уроці?

III. Опрацювання навчального матеріалу

1. Слово вчителя.

Послухайте поезію Євгена Шморгуна «У селі»:

Природа ще свого не спрдала –

Угору котить коліща.

Садок без санкції господаря

Задурно сливами вгоща.

Довкруг – щедрот земних не зміряти:

Від абрикосів до ожин!

І я готовий в рай повірити,

Якби ж то сам отут не жив

- Скажіть, як ви зрозуміли ці рядки? Про що ця поезія?

- Як ви думаєте, які риси характеру притаманні людині, яка написала цю чудову поезію?

- Ви хотіли б дізнатися про нього більше?

Сьогодні на уроці ми будемо говорити про цю людину і його твори. Ім'я цієї людини – Євген Шморгун.

2. Повідомлення групи «Біографи» про Євгена Шморгуна з використанням презентації «Євген Шморгун. Літературний портрет».

Євген Шморгун – наш сучасник. Це незвичайна людина. Він є письменником, видавцем, краєзнавцем, громадським діячем. Ця людина не вміє бути байдужою, не вміє пройти осторонь чужої біди. Він завжди готовий прийти на допомогу й не тільки людям, а й природі, державі. Євген Іванович Шморгун народився в сім'ї колгоспника. Закінчив Дубнівське медичне училище (1960 р.) та Рівненський педагогічний інститут (1967 р.). Працював фельдшером, журналістом.

Літературну діяльність розпочав на початку сімдесятих років, коли в журналі «Барвінок» з'явилося його оповідання «Трім». А невдовзі виходять книжки для дітей: «Зелені сусіди» (1978), «Що шукала білочка», «Дивосил - зілля» (1980), «Що сказав би той хлопчик» (1981), «Де ночує туман» (1984). Врожайним та щасливим був 1989 рік – письменник видав збірку «Вогник-цвіт», а видавництво «Веселка» надрукувало повість-версію про видатного Гомера «Дорога до Ілона».

Дивує і радує діапазон шморгунової прози – від образків, звернених до дошкільнят, до творів для дорослих. Все сповнене любові до живої природи, до кожної рослини.

У 2007 р. у видавництві "Азалія" (Рівне) налагоджено випуск тритомника вибраних творів Є.Шморгуна.

Як редактор видавництва «Азалія» благословив у світ книги кількох десятків авторів, зокрема і молодих, відкрив нові імена на літературній карті області.

3. Повідомлення першої групи «Біологи» про рослину дивосил.

Дивосил високий. За грецькою міфологією, видова назва дана по імені Олени – дочки Зевса, зі сліз якої виросла рослина. Слов'янські народи протягом століть почитали цю рослину як надійний лікувальний засіб. Думали, що його корінь володіє дев'ятьма чарівними силами і зцілює від дев'яти хвороб, а здорових оберігає від хвороби. Цінували дивосил не тільки в Київській Русі, авіценна називали його «чудовими ліками».

Дивосил – багаторічна трав'яниста рослина заввишки 1-2 м. кореневище товсте (до 5 см), м'ясисте, темно-буре, всередині білувате, часто многоглавий, від кореневища відходять нечисленні довгі (до 50 см) товсті додаткові коріння. Стебла прямостоячі. Великі суцвіття-кошики (діаметром 6-7 см) жовті, поодинокі або пухко згруповані

Виростає по берегах річок, озер, на вологих луках, між чагарниками, на лісових галявинах, часто по бур'янистих місцях. Поширений в лісовій та

лісостеповій зонах європейської частини Росії, в Білорусі, на Україні, у Поволжі, на Кавказі, Алтаї, у Середній Азії, Західному Сибіру.

В якості лікарської сировини використовують кореневища і корені. Дивосил має відхаркувальну, протизапальну властивості. Ефірна олія має також антисептичні властивості.

4. Робота з текстом.

* Переказування змісту оповідання.

* Обговорення змісту оповідання за питаннями.

- Вам сподобалося оповідання? Які запитання виникли у вас після прочитання? (Питання учні записують на окремих аркушах і прикріплюють на дошці).

- А вам раніше доводилося чути про дивосил?

- Яка легенда про дивосил вам сподобалася більше? Чому?

- То чому ж люди назвали цю рослину дивосил? Знайдіть цитату в оповіданні, де розповідається про властивості цієї рослини.

- Як ви думаєте, чому люди перебільшували можливості дивосилу?

5. Повідомлення групи «Біологи» про рослину зозулині черевички

Наукова назва роду походить від грецьких слів, які в перекладі означають «черевичок Кіприди», тобто Венери, або Афродіти – богині кохання і краси. Ці чарівні своєю неповторною, оригінальною красою квіти дещо нагадують черевички східних народів.

Трапляється у світлих листяних і мішаних лісах, на узліссях, по чагарниках, на вапнистих ґрунтах. Рослина настільки рідкісна, що її називають «мрією любителів». Цвіте у травні – червні. З насіння зацвітає на вісімнадцятому році життя.

Дуже декоративна рослина і заслуговує широкого використання в культурі. Повсюдно потребує дуже ретельної охорони.

Занесена до Червоної книги Української РСР (1980), Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни та флори, що перебувають під загрозою зникнення (1973). Охороняється в заповідниках Криму і Карпат, заказнику загальнодержавного значення Совий Яр (Хмельницька область). Вирощують у Центральному ботанічному саду НАН України (Київ). Необхідно контролювати стан популяцій, створити заказники в урочищі Громош та інших місцях знаходження виду.

6. Робота з текстом.

* Переказування змісту оповідання

* Обговорення змісту оповідання за питаннями.

- Які питання виникли у вас після прочитання оповідання? (Питання учні записують на окремих аркушах і прикріплюють на дошці)

- То чому ж рослина називається зозулині черевички? Знайдіть відповідь в оповіданні.

- Закрийте очі і спробуйте уявити цю рослину. Опишіть те, що побачили.

- А тепер прочитайте, як описує Євген Шморгун зозулині черевички? Чи такою ви її уявляли?

- А де ж письменнику та його товаришу вдалося знайти цю незвичайну квітку? Підтвердіть текстом.

- Вам сподобалися оповідання Євгена Шморгуна? Ви хотіли б ще прочитати його твори? Кому б ви порадили прочитати твори цього письменника? Чому?

7. Звіт роботи групи «Ілюстратори»

На домашнє завдання вашій групі потрібно було намалювати ілюстрації до оповідань Євгена Шморгуна. Будь ласка, покажіть свої роботи, поясніть до яких епізодів вони намальовані.

8. Визначення теми та основної думки оповідань Євгена Шморгуна.

- Що об'єднує оповідання Євгена Шморгуна?

- За допомогою прийому «Незакінчене речення» визначте тему й основну думку оповідань:

«Думаю, ці оповідання про ... Ними Євген Шморгун хотів показати ...»

9. Творча хвилинка

Складання сенкану до слів *дивосил, зозулині черевички*.

Наприклад:

Дивосил

Незвичайний, чарівний

Цвіте, оберігає, лікує

Береже в собі диво-силу

Рослина

10. Доповнення асоціативного ряду *природа*.

IV. Рефлексивно-оцінювальний етап.

1. Повернення до запитань:

- Чи знайшли ви відповіді на свої запитання?

2. «Вільне письмо»:

- Опишіть, що відчуваєте після сьогоднішнього уроку? Що схвилювало вас найбільше? Що запам'яталося?

3. «Мікрофон -2»

- Чи справдилися ваші очікування щодо сьогоднішнього уроку?

- На сьогоднішньому уроці я зрозумів... А тепер я хочу почути думку ...

- Кому ви хотіли б подякувати сьогодні?

4. Самооцінювання власної діяльності.

Картка оцінювання власної діяльності на уроці

Клас _____

Прізвище, ім'я _____

Тема уроку _____

Дата _____

Я	Самооцінка	Оцінка вчителя
1. брав активну участь у роботі на уроці;		
2. відповідав переконливо та логічно;		
3. правильно добирав цитати;		
4. виразно читав;		
5. старанно виконав домашнє завдання;		
6. допомагав членам своєї групи. 12 балів		

V. Домашнє завдання.

Обв'язкове. Прочитати поезії про природу Євгена Шморгуна.

Завдання на вибір. Скласти кросворд за оповіданнями Євгена Шморгуна; написати есе на тему «Природа – наш дім».